

Шляхи підвищення кваліфікації кадрів у сфері державного регулювання в енергетиці

Проаналізовано загальну ситуацію в паливно-енергетичному комплексі України, виділено головні напрями підвищення кваліфікації кадрів в сфері державного регулювання в енергетиці та енергозбереженні. Розроблено програму освітньої діяльності в цій сфері, приведено перелік можливих факультативних модулів до програми, розкрито теми щодо модуля "Організаційні засади енергетики та енергозбереження".

Проанализирована общая ситуация в топливно-энергетическом комплексе Украины, выделены главные направления повышения квалификации кадров в сфере государственного регулирования в энергетике и энергосбережении. Разработана программа учебно-просветительской деятельности в этой сфере, приведен перечень возможных факультативных модулей программы, раскрыты темы модуля "Организационные основы энергетики и энергосбережения".

Загальна ситуація в паливно-енергетичному комплексі. Паливно-енергетичний комплекс України є найвагомішим матеріальним чинником держави. Його генеруючі можливості сьогодні здатні забезпечити не лише нинішні потреби, а й кількісне та якісне їх зростання на перспективу.

Проблема полягає у тому, що власними первинними паливно-енергетичними ресурсами (ПЕР) Україна забезпечена на 42%, в тому числі вугіллям — на 80, газом — на 20, нафтою — на 13%. За останні роки видобуток і виробництво основних видів ПЕР, і в першу чергу вугілля, істотно скоротилось. Тому в торговельному балансі України платежі тільки за сировину і матеріали для галузей паливно-енергетичного комплексу складають більше, ніж 50% і їх розмір продовжує зростати. У умовах тотальних неплатежів і затяжної економічної кризи, загальна ситуація у паливно-енергетичному комплексі України за оцінками фахівців вже досягла критичної межі. Вперше за роки незалежності найбільш реальною є небезпека розвалу Об'єднаної енергетичної системи України з непередбачуваними екологічними та соціальними наслідками [1].

Головними причинами, що призвели до такого стану є:

- невизначеність у розподілі повноважень і відповідальності між органами державного управління і державного регулювання;
- недосконалість нормативно-правової бази, що регулює відносини у паливно-енергетичному комплексі;
- відсутність збалансованої тарифної і цінової політики у цій сфері;
- важкий податковий тиск, який не дозволяє утримувати технологічне обладнання у належному стані;
- застаріла технологія виробництва та обладнання, більшість якого відпрацювала свій технічно допустимий ресурс і потребує негайного відновлення;

• висока енерго- та матеріаломісткість продукції, що перевищують у три — чотири рази відповідні показники розвинутих країн;

• несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією технічно і екологічно небезпечних виробництв;

• низький рівень експлуатації існуючих об'єктів;

• відсутність належних очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо;

• відсутність ефективнодіючих правових, адміністративних та економічних механізмів, які б стимулювали розвиток енергоефективних технологій та обладнання з урахуванням вимог охорони довкілля.

Вихід з цього скрутного становища сьогодні є, і він полягає у впровадженні в життя енергозберігаючих заходів, оскільки останні на перших етапах реформування паливно-енергетичного комплексу є суттєво ефективнішими [2]. Сьогодні це добре відомо всім, але реформи буксують, бо для будь-якого реформування вкрай потрібні не тільки гроші, а й відповідним чином підготовлені кадри [2, 3].

Сучасний стан і головні напрями підвищення кваліфікації кадрів в енергетичному секторі та енергозбереженні. Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів в енергетичному секторі та енергозбереженні — це напрями єдиного процесу виховання раціонального ставлення управлінського персоналу, службовців і виконавців до використання паливно-енергетичних ресурсів, яке забезпечується шляхом освіти і навчання практичним навикам застосування адміністративних, правових, економічних, екологічних і соціальних заходів та здійсненням державного контролю щодо рівня та ефективності отриманих знань. Відповідно до статті 7 "Освіта і виховання у сфері енергозбереження" Закону України про енергозбереження знання у сфері державної політики в енергетичному секторі та енергозбереженні є обов'язковими для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використан-

ням паливно-енергетичних ресурсів [2].

Сучасний стан у сфері підготовки та підвищення кваліфікації кадрів в енергетичному секторі та енергозбереженні характеризується явно недостатньою увагою з боку держави. Як наслідок в Україні [3]:

а) існує явно недостатня кількість дієздатних закладів і установ підготовки та підвищення кваліфікації кадрів і спеціалістів в енергетичному секторі та енергозбереженні;

б) відсутня цілня система підвищення кваліфікації державних службовців всіх рівнів, керівників і управлінського персоналу промислових підприємств і організацій;

в) відсутня навчальна та навчально-методична література усіх рівнів.

Тому одним з найважливіх чинників виходу із кризи має стати кадрове забезпечення нових реформ шляхом створення сучасної системи підготовки та перепідготовки кадрів.

Зміст сучасної реформи освіти полягає у формуванні системи підготовки та перепідготовки кадрів, яка є близькою до потреб і запитів людей, спрямована на оновлення управлінської культури, формування готовності до прийняття рішень в умовах свободи дій та високої особистої відповідальності. Ця система має буди гнучкою, цілеспрямованою, прозорою, побудованою на наукових принципах і самоокупною. Зі свого боку, держава бере на себе зобов'язання цілеспрямовано мінімізувати своє втручання в життєзабезпечення громадян і брати на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства в змозі гарантувати і неможливо знайти на ринку послуг. Вона має постійно прагнути дерегулювання, тобто передачі своїх функцій механізмам ринкової саморегуляції і недержавним інституціям але зберігає за собою достатньо важелів управління соціально важливими процесами, які потребують державного втручання [4].

Відповідно до цих принципів має бути значно удосконалена загальнонаціональна система підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців.

Це, зокрема, вимагає [4]:

- визначення рівнів і напрямів підготовки за спеціальностями і спеціалізаціями, як у межах освітньої галузі "державне управління", так і в інших галузях;

- проведення акредитації закладів освіти і ліцензування навчальних програм для забезпечення державних стандартів якості підготовки у цій сфері;

- приділення у процесі професійного навчання особливої уваги підготовці до управлінської діяльності, прийняття рішень, розроблення та аналізу політики, стратегічного менеджменту тощо;

- запровадження нормативів відбору на навчання залежно від рівня освіти, напряму спеціальності

(спеціалізації), а у системі підвищення кваліфікації кадрів — від категорії та професійно-кваліфікаційної характеристики посади;

- чіткого розмежування завдань і повноважень загальнонаціональних, галузевих, регіональних та місцевих закладів навчання;

- запровадження розгорнутої, упорядкованої та обов'язкової системи підвищення кваліфікації державних службовців з використанням різних форм навчання;

- розширення мережі підготовки кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру;

- заохочення і стимулювання державних органів і підприємств різних форм власності у систематичній професійній підготовці їх працівників;

- зміцнення матеріально-технічної бази закладів підготовки і підвищення кваліфікації кадрів;

- ґрунтовне і цілеспрямоване практичне стажування у розвинутих країнах;

- залучення на договірній основі провідних фахівців державного та приватного секторів економіки, наукових і науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації цієї категорії фахівців.

Програма освітньої діяльності в енергетичному секторі та енергозбереженні:

- створити міжвідомчі науково-методичні ради з популяризації, освіти та навчання в сфері енергетики та енергозбереження, членами якої мають бути, окрім спеціалістів з енергетики, енергозбереження і освіти, також представники адміністрації, засобів масової інформації, промисловості та соціальних груп населення;

- доручити цим радам вирішення питань регулювання та координації робіт з популяризації, освіти та навчання у сфері енергетики та енергозбереження;

- на базі існуючих науково-дослідних і навчальних інститутів поширити нову інфраструктуру — систему енергетичних центрів, які професійно займаються проведенням системних комплексних досліджень та розробкою державних та регіональних програм з популяризації, освіти та навчання, освітою та навчанням, аудитом підприємств, впровадженням енергозберігаючих методик та технологій, широко використовують засоби масової інформації та власну видавничу діяльність для популяризації економічних, екологічних і соціальних переваг енергозбереження;

- створити локальні мережі консультаційних компаній як державних, так і комерційних, які підпорядковуються місцевій адміністрації і сприяють розповсюдженню передового досвіду шляхом проведення навчальних курсів та занять зі слухачами самого різного рівня, надають послуги щодо практичного впровадження технічних, економічних та організаційних засобів, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу;

- створити у кожному адміністративному районі енергетичні пункти допомоги населенню, розташовані, наприклад, у бібліотеках чи великих крамницях і де можливо безкоштовно отримати інформацію про енергозбереження та вибрати найбільш економічні типи побутової техніки;

- створити окремі рубрики і регулярно висвітлювати проблеми в енергетичному секторі та енергозбереженні у теле- та радіопрограмах, газетах та журналах, безкоштовно поширювати інформаційні листки;

- сприяти проведенню регулярних науково-технічних та демонстраційних програм і проектів типу міжнародних SAVE, PHASE, TACIS і т.п., організувати роботу постійно діючих семінарів, виставок, конкурсів, конференцій;

- як першочергове завдання організувати підготовку власних кадрів у сфері енергетики та енергозбереження: управлінських, наукових та педагогічних; організувати підготовку викладачів для дошкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних, вищих навчальних закладів, закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, системи енергетичних центрів та консультаційних компаній.

Перелік можливих факультативних модулів до програми підвищення кваліфікації кадрів в енергетичному секторі та енергозбереженні:

- Державна та регіональна політика у сфері енергетики та енергозбереження;

- Законодавча та нормативно-правова база у сфері енергетики та енергозбереження;

- Організаційні засади енергетики та енергозбереження: управління, фінанси, податки, страхування, маркетинг, безпека;

- Управління об'єктами державної власності;

- Особливості приватизації майна підприємств паливно-енергетичного комплексу;

- Державне регулювання природних монополій;

- Структура і принципи функціонування оптового ринку енергетичних ресурсів;

- Керування енергоспоживанням;

- Структура тарифів на паливно-енергетичні ресурси;

- Розробка інвестиційних проектів та маркетин-

гові дослідження в енергетиці та енергозбереженні;

- Засади розвитку і функціонування вугільної промисловості;

- Програма розвитку ядерної енергетики;

- Нетрадиційна енергетика;

- Засади державного управління розвитком малого та середнього бізнесу в енергетиці та енергозбереженні;

- Стратегічний енергоменеджмент та визначення партнерів для спільних підприємств;

- Енергетичний менеджмент та аудит промислових підприємств;

- Ділові операції енергосервісних компаній.

Перелік можливих тем щодо факультативного модуля "Організаційні засади енергетики та енергозбереження":

- Державний контроль за розрахунками суб'єктів господарювання всіх форм власності за спожиті ними енергоресурси;

- Відповідальність за енергопостачання органів державної влади і підприємств паливно-енергетичної галузі;

- Розподіл повноважень органів виконавчої влади всіх рівнів по своєчасності розрахунків за енергоносії;

- Можливі обмеження енерго-, тепло- і газопостачанням суб'єктів господарювання, які мають заборгованість за спожиті енергоресурси;

- Механізми формування цін на продукцію, роботи (послуги) у галузях паливно-енергетичного комплексу;

- Економічне обґрунтування граничного рівня рентабельності діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу;

- Оподаткування прибутку підприємств в разі його реінвестування в розвиток і технічне переозброєння підприємств;

- Впровадження диференційованого підходу до встановлення амортизаційних відрахувань;

- Економічні механізми щодо стимулювання енергозбереження;

- Механізми компенсації збитків підприємств паливно-енергетичного комплексу, викликаних курсовою різницею долара США до гривні.

1. Про заходи щодо забезпечення функціонування паливно-енергетичного комплексу в умовах кризи/Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1998 року № 355-XIV.

2. Україна на шляху до енергетичної ефективності /За редакцією М. П. Ковалка, М. В. Рапцуна, М. М. Кулика, О. О. Єрохіна. - Київ: Агентство з раціонального використання енергії та екології, 1997. — 229 с.

3. Праховник А. В., Константинов С. М., Дешко В. І., Новосельцев О. В. Стан та перспективи освіти в галузі енергозбереження. //Матеріали 1-ої міжнародної конференції по управлінню використанням енергії (Київ, 12-15 грудня 1995 р.) — Київ: НТУУ "КПІ", 1995. — С. 41-44.

4. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні/Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810.